

Dos atacs castellans a l'Eivissa medieval

per Pere Vilàs Gil

Alguns historiadors ja han tractat el tema de l'atac a Eivissa per part d'una flota castellana el mes de juny de 1359:¹ Bartomeu Escandell Bonet, qui s'ha ocupat àmpliament d'aquest assumpte,² cita cronistes com Pedro López de Ayala (sembla que va prendre part en el

setge) que proporcionen abundant informació i, quant a les greus conseqüències i posteriors reclamacions dels eivissencs afectats, més modernament J. M. Quadrado, J. Marí Cardona i M. Villangómez Llobet. El fet s'enquadra dins de la terrible guerra entre Castella i Aragó coneguda per "la guerra dels dos Peres" (Pere I de Castella, anomenat "el Cruel" [1334-1369], qui en aquesta ocasió va venir personalment a Eivissa, i Pere IV d'Aragó, "el Cerimoniós" o "el del Punyalel" [1319-1387]), en la qual l'illa va sortir ben mal parada després de sofrir tota una sèrie d'infortunis provocats per l'epidèmia de pesta negra, la misèria generalitzada i saber-se abandonats a les seues úniques i minvades forces sense possible ajuda externa per fer front als atacs barbarescos.

Setanta-un anys més tard, el 1430, tot just quan es començava a recuperar l'alè, amb les corones de Castella i Aragó encapçalades per

Joan II (1405-1454) i Alfons V, dit "el Magnànim", (1416-1458) respectivament, aleshores embrancats en una nova guerra per diferències familiars —una de tantes lluites que no duïen cap bé a cap dels dos estats—, la nostra illa va ser de nou escenari d'un enfrontament armat.³

Segons García de Santamaría, aquell any el rei de Castella ...*mandara hacer flota por la mar para facer guerra contra los regnos de Aragon é de Sicilia, é de las otras islas é tierras del Rey de Aragon...* L'almirall de Castella, Fadrique Enríquez, tot seguint les reials instruccions, va partir de Sevilla cap a Cadis el mes de juliol amb sis de les catorze galeres i dues carraques que es varen preparar a les drassanes del Guadalquivir, en tant que esperava una flota de reforç que havia d'arribar de Santander, composta de dues carraques més i d'un nombre de galeres i navilis que no especifica, comandada per Juan de Tovar, senyor d'Astodillo i de Berlanga. A la badia de Cadis es varen trobar amb un estol de cinc galeres venecianes, les quals l'almirall va voler reconèixer ...*de las quales quiso saber si venían en ellas algunos catalanes, ó ropa suya...* Inspeccionats els venecians i assegurats que no hi havia entre ells el perill de cap català ni roba de la seua propietat,

Imatges heràldiques d'Alfons el Magnànim, rei d'Aragó, i de Joan II, rei de Castella i Lleó, procedents, respectivament, d'un segell de cera vermella conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i d'una moneda d'or encunyada a Sevilla.

(Imatges: SOBREQUÉS, S.- SOBREQUÉS, J. 1973 *La guerra civil catalana del segle XV*, edicions 62, i CAYÓN, J. R.-CASTÁN, C. 1983 *Las monedas españolas desde los reyes visigodos a Juan Carlos I.*)

1. BELLOT, P. 1956 *Anales de Orihuela*, cap. XXII, p. 97, Oriola. MENÉNDEZ PIDAL, R. 1982 *Historia de España*, vol. XIV, p. CLXXIV i s., Madrid: ed. Espasa-Calpe. ROSELL, C. 1953 *Crónicas de los Reyes de Castilla*, vol. I, p. 496, Madrid: Biblioteca de Autores Españoles, núm. 66. ZURITA, J. 1610 *Anales de la Corona de Aragón*, vol. II, p. 295 i s., Saragossa.

2. ESCANDELL BONET, B. 1995 *Ibiza y Formentera en la Corona de Aragón*, vol. II, s. XIV-XVI, p. 278-286, Palma: ed. Lleonard Muntaner.

3. BELLOT, P. *op. cit.* p. 341. GARCÍA DE SANTAMARÍA, Á. *Crónica de Juan II de Castilla*, CODOIN vol. C, cap. XXXV, p. 250-252. ZURITA, J. 1610 *Anales de la Corona de Aragón*, vol. III, p. 205, Saragossa; cita a Álvaro García de Santamaría, *op. cit.*

“...derribaran muchas casas notables, é talaron muchas viñas é huertas é olivares...”. Detall d'una escena de la vida de sant Domingo de Guzmán (segle XVIII), església del Convent. (Foto: Arxiu d'Image i So. Consell Insular d'Eivissa i Formentera / Toni Pomar.)

seguiren el rumb i arribaren a la seua destinació.

Una vegada reunida a Cadis la formidable flota completada amb els de Santander, navegaren per la costa de Granada sense fer cap mal, perquè entre el rei de Castella i el de Granada, en aquell temps, hi havia treva. Arribats a Cartagena, Enríquez es va assabentar de la nova treva que el seu rei havia acordat mentrestant amb els d'Aragó i de Navarra, la qual entrava en vigor uns dies més tard de la data en què li va ser comunicada *...de lo qual el almirante non plugo, por quanto tenia pocos días en que pudiese hacer la guerra contra los reinos é tierras é subditos del Rey de Aragon, según los términos contenidos en la tregua...*, així que, encara que contrariat, per aprofitar el poc temps que tenia va partir de Cartagena cap a Eivissa, que era del rei d'Aragó.

En haver arribat va manar saltar a terra tres cavallers, patrons de galeres, que eren Álvaro Pérez de Cas-

tro, el seu germà Juan i Gonzalo de Quadrado, al front de dos mil cinc-cents homes armats —*de batalla*, diu el cronista— acompanyats de cinc-cents *taladores*, és de suposar que amb eines de tota mena, per fer quant més mal millor. *...É de los daños que hicieron, la historia con certidumbre no puede hacer mencion, salvo que decían estos que dijera un caballero que llamaban Mosen Luis Pardo, hijo de Mosen Pedro Pardo, que tenía aquella isla é villa de Ibiza por el Rey de Aragon que á la galea del Almirante viniera con seguro, que más de cuatrocientos mil florines montaba el daño que hicieron; ca les derribaran muchas casas notables, é talaron muchas viñas é huertas é olivares...* És a dir que el mal que varen fer, se suposa que a la Marina i als camps més propers, perquè enlloc diu que les tropes castellaness arribassin a entrar a la ciutat emmurallada, segons el fill del governador es podria valorar en una quantitat ben important.

Respecte del mal a les persones, no queda molt definit i el cronista es limita a dir que quan l'almirall va saltar a terra personalment per combatre la ciutat i cremar les drassanes, hi va haver una gran batalla amb el resultat de molts morts i ferits d'una part i de l'altra. Això sí, el mateix don Fadrique no en va sortir gaire bé, perquè el cronista tot seguit afegeix que va ser ferit per una fletxa a l'espatlla.

L'almirall de Castella no va poder completar la conquesta de la vila a causa d'un temporal que es va declarar, la qual cosa va aconsellar salpar les àncores i fer-se a la mar cap a Mallorca, on no va poder arribar per mor del vent contrari; així que l'esquadra va donar mitja volta a alta mar i va tornar a Eivissa. Però com que la treva pactada havia d'entrar ja en vigor, no va poder rematar la feina i *volvióse sin más hacer en el fecho sobre que iba, pero fizo algun daño en algunas tierras de moros con quien el Rey non había tregua.* ■